



ורכב מאמינים

עלון שבועי מבית בני אמונים

מאצרות אמונים

פניני אמן ותפלה בפרשה

שמירת שבת לשם ה'

"וּשְׁבַתָּהּ הָאֲרָץ שֶׁבֶת לַה" (כה ב)

"לשם ה', כשם שגאמר בשבת בראשית" (רש"י).

דרש הגאון רבי יעקב יוסף גינז רבה של בסרמין:

למצות השבתה ביום השבת מ'מ'ת גם סבה טבעית, שכן באמצעותה מקבל האדם את המנוחה הנחוצה לו כדי להחליף כוחו. ואכן מצינו שאף אמות העולם בחרו להם יום שבו הם שוכתים ונחים מעמלם.

עם כל זאת, אנו כיהודים מצינים להתעלם מהסבות הטבעיות ולשמור את יום השבת אף ורק "לשם ה", וכפי שפדגושה התורה (שמות כ'): "ויום השביעי שבת לה' אלקיך". מסבה זו מעולם לא ראינו גוי המוסר נפש למען שבתה ביום מנוחתו, ולעמדת זאת רבבות אלפי ישראל מסרו נפש במהלך הדורות על שמירת השבת. כי כאמור הללו נחים אף ורק לשם מנוחה, אולם אנו נחים כדי לקיים את צויה ה'.

בכך נוכל להבין את גוש תפלת המנוחה בשבת: "כירו ביד וידעו כי מאתך היא מנוחתם" - כיון שהיהודים מכירים בכך שמנוחתם ביום השבת היא מחמת צויה ה', לפיכך: "ועל מנוחתם יקדישו את שמך" - הם מקדישים שם שמים ומוסרים נפש על מנוחתם.

זהו שפרש רש"י: "וּשְׁבַתָּהּ הָאֲרָץ שֶׁבֶת לַה" - "כשם שגאמר בשבת בראשית"; אף שביתת הארץ נהוגה בקרב חקלאים רבים ברחבי העולם, כדי שתטיב ארצם להוציא פרותיה בשנים הבאות. אולם אנו מצינים לשבת "שבת לה'" - משום ששקב צננו הבוה'.

הרי בשמים

ברוך הגבר אשר יבטח בה'

"וְאִישׁ כִּי לֹא יִהְיֶה לוֹ גֹאֵל וְהִשְׁגִּיחַ יָדוֹ וּמָצָא כַּדֵי גֹאֲלָתוֹ" (כה טו)

יש להבין: וכי מי שיש לו גואל אינו רשאי לגאול את שדהו בעצמו? מדוע לא נאמר: "ואם השיגה ידו ומצא כדי גאלתו"?

פרש הנצי"ב מוולוז'ין:

למדה אותנו התורה שהעבדה ש: "לא יהיה לו גאל" היא הגורמת לו: "ההשיגה ידו". שכן דרך העולם היא שכאשר נזקק אדם לעזרה, הוא משליך את ידו על קרובו וידיו שייטינו בידו. לעמדת זאת מי שאין לו קרוב וגואל, מיד שם הוא את בטחונו בצורו ומתפלל אליו, ולכן זוכה הוא שתשיג ידו ומצא כדי גאלתו.

וכבר מקרא מלא אמור בענין: "ארו הגבר אשר יבטח באדם ושם בשר זרעו... ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו" (ירמיה ה: יז)

העמק דבר

וצויתי את ברכתי - אמן!

"וצויתי את ברכתי לכם" (כה כא)

כתב רבי יעקב חיים בנן יחידו וממלא מקומו של הרבן איש חי:

המלה 'לכם' [עם הכולל] היא בגימטריה 'אמן'. נתן אפוא לדרש את הפסוק כך: "וצויתי את ברכתי לכם" - הקדוש ברוך הוא מצוה אתכם שבכל עת שתשמעו ברכה תענו אחריה אמן. כפי שפסק הרמב"ם (ברכות א טו): "כל השומע אחד מישאל מברך ברכה מכל הברכות פלו, אף על פי שלא שמע הברכה כלה מתחלתה ועד סופה, ואף על פי שאינו חייב באותה ברכה, חייב לענות אמן".

יצאים ופרחים

אמן ואמן לקרוב הגאלה

"וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקֹב" (כו מב)

"בפתשה מקומות נכתב [יעקוב] מלא..." (רש"י).

כתב הרמ"ע מפאנו: "מה טוב שיהיו אצל כל אדם שני רעים חברים מקשיבים ונונים אמן אחר ברכתיו". והביא רמז לכך: "יעקוב" [מלא עם וא] - בגימטריה 'אמן ואמן' (ראה 'מחצית השקל' א"ח ו ט שהביא הנהגה זו בשמו).

רבי צבי הירש מייזליש מרבני שיקגו באר רמז זה כך: ה'חתם סופר' בפרשתנו כותב שבמשך הגלות שמו של 'יעקוב' נכתב חסר, ולעמיד לבא שוב יהיה שמו מלא - 'יעקוב'. בכך שאדם מקפיד ששנים יחד יענו אחרי אמן, הרי הם רומזים לשם 'יעקוב' הנכתב בכתוב מלא, שהוא כאמור בגימטריה 'אמן ואמן', וכביכול מתפללים שחיש הקדוש ברוך הוא את הגאלה השלמה, ושוב יכתב שמו של יעקוב מלא.

ע'שנה מאמרות מאמר חקור דין ב טו; 'תורת משה'; אנגרא דב' [על אנגרא דפרקא] רמז טט אות א

זהירות ממחלקת בבית המדרש

"לא תעשו לכם אילים... ומקדשי תיראו" (כו ב-א)

כתב הסמ"ק (מצוה א): צריך כל אדם לדון קל וחמר בנפשו: אם אמות העולם עומדים פאלמים בבית תפלתם, כל שכן אנו העומדים לפני מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, בודאי עלינו לנהג כבוד בבית תפלתנו. ומוסיף: "ומצינו במדרש ובתלמוד (ראה: ב'מזות צו ב), גם ספרו לנו אבותינו וראינו בעינינו כי פמה בתי כנסיות אשר נהפכו להיות בתי עובדי אילים על שהיו נוהגין בהם קלות ראש".

הוסיף ואמר רבי אברהם סבע פי הדבר נרמז בסמיכות הפסוקים: "לא תעשו לכם אילים... ומקדשי תיראו" - אם רצונכם שלא יהפכו בתי מדרשכם לבתי עבודה זרה, הנהירו בכבודם.

צירוף המר'

אימתי תפלת הצדיק נשמעת?

"אם בחקתי תלכו... ונתתי גשמיכם בעתם" (טו-ד)

במסכת מענית (כד ב) מספר על רבי חנינא בן דוסא שהלך בדרך, ופתאום החל לרדת גשם כבד. האדמה הפכה לבוצית, והדרך נהיתה קשה ביותר להליכה. נשא רבי חנינא את עיניו למרום בתפלה ואמר: היתכן כי "כל העולם פלו בנחת, וחנינא בצער?"! ומיד פסק הגשם מלרדת.

על פי זאת פרש המגיד ממעזריטש את הפסוקים שלפנינו: "אם בחקתי תלכו... ונתתי גשמיכם בעתם" - כאשר כלל ישראל מתנהגים כראוי ושומרים את מצוות ה', אזי ירדו הגשמים בעתם, ואף אם יגשער צדיק מחמתו ויתפלל שיפסקו לא תועיל תפלתו כנגד צדיקי ישראל שרוצים בהם. אף אם בני ישראל לא ילכו בחקות ה', לא יהיה מעכב כנגד תפלת הצדיק, והגשמים יפסקו. אור התורה

קרוב פסח לדורי דורות

"והשמותי את מקדשיכם ולא אריח בריח ניחחכם" (כו לא)

על אף שנתן להקריב קרבנות אפלו לאחר החרבן, במקום שבו היתה העזרה, לפי שקדשתה קומת לעולם (ראה רמב"ם בית הבחירה ו ד-טו), למד הנצי"ב מפסוק זה שבפעל רק את קרבו הפסח נתן להקריב שם. שכן את כל הקרבנות מלבד קרבו פסח נצטוו להעלות: "לריח ניחח", וכיון שעל לאחר חרבו הבית נאמר: "ולא אריח בריח ניחחכם", לכך אין להקריבם. על כך מעיד אף העבדה כי בתקופה הקרובה לחרבו בית שני המשיכו להקריב בו רק את קרבו פסח, בעוד את שאר הקרבנות חדלו מלהקריב.

על פי דבריו פרש רבי אריה פומרנצ'יק בעל 'עמק ברכה' את גוש בפרת אשר גאלנו הנאמרת בליל פסח: "ונאלל שם מן הזבחים ומו הפסחים אשר יגיע דמם אל קיר מזבחה לרצונו"; אף שאת הפסחים נתן להקריב גם בהעדר בית המקדש לפי שאין בהם את התנאי של 'לריח ניחח', עם כל זאת מבקשים אנו שיבנה בית המקדש כדי שהפסחים שנגעשה אף יעלו 'לרצונו ולרית ניחח' לפני ה'.

העמק דבר; 'עמק ברכה' עמ' עח

ותמן לנו חיים ארוכים... חיים של טובה

אחים יקרים!

בימים אלו כשכלנו זקוקים לשמירה מיחדת על בריאותנו, לברכה ולהצלחה בכל מעשי ימינו, זה הזמן להקפיד ביתר שאת לענות אמן כראוי. חכמים הבטיחו (ירושלמי ברכות ב א) למי שמקפיד על עניית אמן בצורה ברוכה ואשית [לא אשית מדי, אלא כמדת הזמן שלוקח לומר את המלים: 'א-ל מלך נאמן' (שו"ע א"ח קכד ח)], הבטחה נפלאה:

"מאריכין לו ימיו ושנותיו בטובה"

"בני אמונים" - בוחרים בחיים של טובה.



ברכת המזון - בקשות 'הרחמן' (ג)

הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו

כתב השל"ה (שער האומיות קדשת האכילה קפא) "וטוב לומר אחר 'ראו את ה' קדשיו' 'הודו לה'..." מקור הדברים הובא באבודרהם (ברכת הלחם, המוציא אות...)

את הטעם ששילבו הקדמונים פסוק זה בסוף ברכת המזון, נוכל להסביר על פי דברי הגמרא (פסחים כח א): 'ולמה נקרא שמו 'הלל הגדול'?

פוחת את ידך ומשביע

הקמטוף לפסוק 'הודו לה', אנו ממשכים בהזכרת הפסוק: 'פוחת את ידך ומשביע לכל חי רצון', אשר אף אותו השו"ת חכמים (ברכות ד ב) 'הלל הגדול, משום שמוזכר בו ענין זה שהקדוש ברוך הוא זן ומפרינס כל בריה בהשגחה פרטית במזון המותאים לה לפי טבעה המיוחד.

כפי שהתבאר בפאמר על ברכת המזון, פסוק זה נאמר במקהלות ישראל בכונה עצומה, ויש בו סגולה גדולה לפרנסה. כפי שכתב בפלא יועץ: 'ויכונן מאד בברכת הנהנין, ובקרט בברכת המזון לאמרוס בכונה אות באות תבה בתבה. ויכונן מאד בפסוק 'פוחת את ידך, כי באלה תלוי עקר הפרנסה' (פלא יועץ ערך פרנסה), אם כן שתי הסגולות נמצאו בתוך סדר ברכת המזון כאחד.

ברוך הגבר אשר יבטח בה'

הפסוק: 'ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מנצח' (ירמיהו יו) התיחד בך שהמשג בחיזון וכפל בו פעמים. לפי שיש בו ברכה מיוחדת למי

שאכה לבטח בה', שכלל שירבה האדם לבטח באלוקיו, כפי יהיה ה' לו למבטח ויגדיל חסדו עליו (ד"ק פ"ט; שפת אמת תרומה תרל"א בשם החידושי הרי"ם וראה פנינים יפות בשלח הוצ' מישור עמ' סה).

ולא ראיתי צדיק נעזב

הפסוק הבא: 'נער הייתי גם זננתי ולא ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש לחם' (תהלים לו כה), הוא מעדותו של השר הממנה על העולם (במות טו ב וראה בתוספות שם ד"ה פסוק). כי מראשית ימי העולם לא ראה צדיק שנעזב בלי עוזר וסומך, ולא עוד אלא שבזכותו אף את צאצאיו לא יעזב הקדוש ברוך הוא.

נראה כי אף פסוק זה הוא המושך לפסוק האמור; אף בו מוזכר כי הצדיק הבוטח בה' מבטח שפרנסתו תהא מצויה לו, וזו היא עבדה שנתן לבחן אותה במציאות מראשית העולם ועד עתה. וכפי שצאמר (תהלים ט א): 'ויבטחו בך יודיעי שמך'. ומיכן יאזרו הם כח לנהג כן? 'כי לא עזבת דרשיוך ה'' (ראה מודש תהלים פ"ט; 'סוף תהלות' [לחיד"א] פ"ט).

יש בנותן טעם להביא את שפרש החתם סופר, כי לפיכך הגישו כתובי: 'וירעו מבקש לחם', כי אף שנתן למצא צדיקים שחסרים לחם, אין זאת אלא משום שלעיתים נאלץ הצדיק לשלם על חטאי אבותיו החוטאים. אולם זאת לא מצינו שהאב יהיה צדיק, 'וירעו' ההולך בדרכו 'מבקש לחם' (הגש"פ לקוט שמעוני).

ה' יברך את עמו בשלום

את סדר ברכת המזון אנו מסיימים בפסוק המלמד על השלום: 'ה' עו לעמו יום ה' יברך את עמו בשלום'. וכבר בארנו לעיל שפיתר התפלות, גם את ברכת המזון אנו מסיימים בבקשה על השלום.

נראה כי פסוק זה אינו שייך לפסוקים הקודמים לו, אלא הוא נאמר כסיים לכלל ברכת המזון. ופרש ר"י בר יקר (פרוש ברכת המזון) שזאת פיון שהתפלות נתקנו כנגד הקרבנות. השלוח ברכת האדם הוא כמזבח ברכת המקדש. אם כן, כפי שפרשת הקרבנות חותמת בפרשת קרבן שלמים הנקרא כפי כי הוא משלים בין הקדוש ברוך הוא לבריותיו (רש"י ויקרא ב א), כך גם את תפלת ברכת המזון אנו חותמים בשלום.

מכתבים מקוראינו הנאמנים

מכתבי אמונים

לבני אמונים

בתוך רבבות אלפי ישראל שש אנכי להיות בין המחזקים והמתחזקים בעגית אמן. זוהי אני לשמע מידי יום מפקה וכמה אנשים ברכות השחר, וכך אני פוחת את יומי כשתשעים אמנים כבר צבורים באמתחת.

רציתי לשתף אתכם ברמז נפלא ומיוחד ששמעתי לאחרונה מתלמידי חכם נשוא פנים שאומר בפני ברכות השחר מידי יום, ויש בו חזק עצום לימים אלו. בסוף תפלת 'קום פורקן' אנו אומרים: 'מן ד' בשמיא יום, יום יום ויעדן' ראשי תבות אלו הם בגימטריה 'אמן'. וכדי שהדברים יהיו ברורים שאנכי לסעד מיחד מפרום בכל זמן ועדן בזכות עגית אמן, אף מסמיכים לך אף את המלים: 'ונאמר אמן'.

ש.ג. ירושלים.

'בית מקדש' שנבנה בתאילנד

ונפעמו מדמותו המאירה, בקשוהו שישא בפניהם דברים, והוא לא יכול היה לסרב.

תוך שעיניו זולגות דמעות, פנה רבי שכנא למתפללים שגדשו את המקום בדברים היוצאים מלב נשבר:

'בואי אתם מפתיעים מן שיהודי פמוני מגיע לבית הכנסת רק עתה. כדי להסביר זאת, עלי לבאר לכם תחלה מהו 'בית כנסת' מנקדת מבטי'. כאן עבר רבי שכנא לתאר בפני שומעיו ואת הגדלה והטובה שהיתה לישראל בזכותו, ואחר אמר:

'לאחר שנתברר בית המקדש, שמנו לנו במקומו בית הכנסת, שמשמש כפינו 'בית מקדש מעט'. ואם כן, בואי תסכימו עמי כי הקדשה שבו צריכה להיות שורה לבית המקדש. בבית המקדש והיתה 'עזרת נשים', וכך 'בית מקדש מעט' אינו ראוי לשמו כאשר מערבים בו גברים ונשים יחדו. לפיכך לא יכלתי להתפלל עמכם'.

השומעים נאלמו דם למשמע הדברים המוקבים, ורבי שכנא פנה אליהם בעינים דומעות: 'אם רצונכם לעשות טובה ליהודי זמן שהגיע אליכם ביטעות' שמימית, אנא קימו בבית הכנסת הזה הפרדה כדון. כך יתן המקום לבית מקדש מעט, ואוכל להתפלל אתכם את תפלת המוסף'.

אחד המתפללים נסה להעז פניו ולהחיות על ידי דבריו. אולם השתק במהרה על ידי חבריו. גם מארחו של רבי שכנא, מר ג'מאל, גיס את סמכותו ופנה טוב למתפללים שאלוהו מלא את בקשת הרב. כך, אט אט השלמה ההפרדה בבית הכנסת, ורבי שכנא יכול היה להשאר בו לתפלת המוסף.

במהלך ימי חג והשבת שאחריהם, ירש רבי שכנא לבקשת המתפללים פמה פעמים תוך שהוא משלב בדבריו דברים הנוגעים ליסוד ישראל ולהשגחתו. הדברים שעאמרו בלשון רכה אף בוטחת נפלו על לב שומעיהם ונרמו לחאק עצום. עבדה שהתקיימה בכך שבמוצאי השבת עלו עשרות מהם לביתו של מר ג'מאל ובקשו לקבל על עצמם בפני הרב לשמור על 'סידות' תה. הם אף הוסיפו לתמוך להתחייבותם כאשר חתמו על כך במשתף בכתב ידם, כפסח שרבי שכנא הכתיב להם.

פמה ימים לאחר מן שב רבי שכנא לביתו. בצניעותו המפלגת לא ספר לבני ביתו על המקום שבו שהה בימי ראש השנה, וכך יכול היה הספור להוטר עלום לנצח. אלמלא הדפוקו על דלת ביתו, שנים מספר לאחר מן, פמה בחורים חוזרים בתשובה משיבת אור שמח, ובקשו מהרבנית כי תואיל לארחם בסעודת השבת. כאשר נשאלו מהיכן הם מכירים את הרב, הם השיבו שמתאילנד, וכך נודע הספור.

מסתבר כי בקורו המפתיע של הרב והדברים שנשא בבית הכנסת התאילנדי, ירעו זרעים של תורה בקרב בני הקהלה הרחוקים. עד שפמה מהעזרים שהתחננו מדמותו ומדבריו, קבלו על עצמם על תורה בזכותו.

מפי בנו רבי אלחנן צבי שלישי"א, מוסף טעות גולדית פסח תש"פ